

Agenda

1. Overordnet

- Bakgrunn
- Virkeområde
- Formål

2. Lovens materielle bestemmelser

- Generalklausulen
- De spesifikke bestemmelsene

3. Forholdet til annet regelverk

- Del av overlappende regelverk
- Avtaleloven
- Markedsføringsloven
- Varemerkeloven og annen immaterialrettslig lovgivning
- Konkurranseloven
- Pristiltaksloven

4. Håndheving og sanksjoner

- Dagligvaretilsynet
- Håndheving

5. Noen refleksjoner

- Kan utviklingen i UK gi signaler om hva vi kan forvente?
- Hva kan vi forvente?

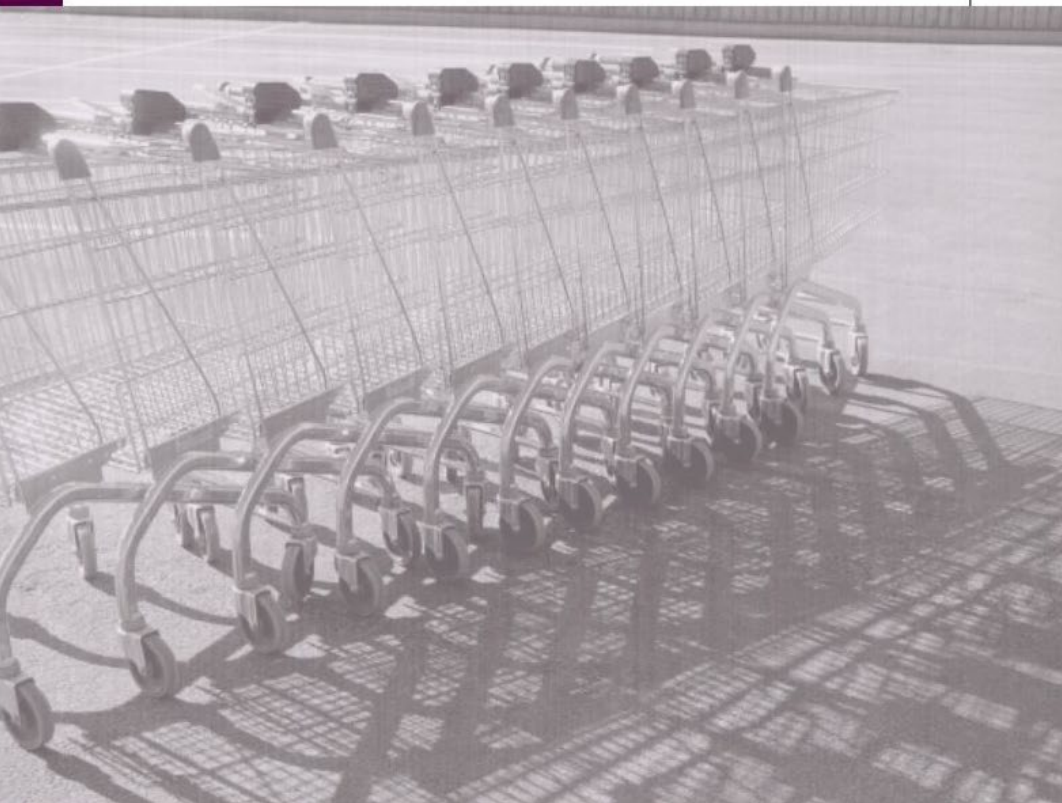
Bakgrunn

NOU

Norges offentlige utredninger 2011:4

Mat, makt og avmakt

– om styrkeforholdene i verdikjeden for mat

- Matkjedeutvalgets utredning fra 2011 (*Mat, makt og avmakt* (NOU 2011: 4)) – bred analyse av styrkeforholdene i verdikjeden og hvilke konsekvenser dette hadde
- Avdekket misnøye og utilfredshet på flere områder i bransjen:
 1. Misnøye med opptreden i forhandlinger
 2. Misnøye med innholdet i kontrakter og uklare forpliktelser
 3. Misnøye med atferd i kontraksperioden
- Blant annet lov om god handelsskikk ble anbefalt for å adressere de utfordringer utvalget identifiserte

Tidslinje – lang vei til mål

- Januar 2021: Dagligvaretilsynet blir operativt?
- 17. april 2020: Loven vedtatt
- Mars 2020: Innst. 173 L (2019 -2020)
- Desember 2019: Prop. 33 L (2019 – 2020) Lov om god handelsskikk i dagligvarekjeden
- Mai 2018: Innst. 292 S (2017–2018) Anmodning fra Storting til regjering om å fremme forslag om lov om god handelsskikk
- April 2013: NOU 2013:6 God handelsskikk i dagligvarekjeden
- April 2011: NOU 2011:4 Mat, makt og avmakt

A large, stylized white quotation mark icon is positioned on the left side of the slide, within a light green rectangular area that has a speech bubble-like shape at its bottom.

Lovforslaget legger til rette for effektive forhandlinger og kontrakter mellom dagligvareleverandører og -kjeder for å bidra til mer samfunnsøkonomisk effektive løsninger. Overskuddet kan deretter videreføres til forbrukerne gjennom konkurranse mellom dagligvarekjedene. Med andre ord vil både næringsdrivende og forbrukere kunne ha fordeler av at loven innføres.

Innst. 173 L (2019-2020)

Oversikt over lovens bestemmelser

- Formål § 1
- Anvendelsesområde § 2
- Generalklausul § 3
- Spesialbestemmelser §§ 4 - 10
- Dagligvaretilsynet § 11
- Håndheving §§ 11 - 19

§ 2 Virkeområde

"Loven gjelder for forhandlinger og avtaler om leveranser av dagligvarer

a. som er ment for videresalg til forbrukere gjennom utsalgssteder som har salg av dagligvarer som en vesentlig del av sin virksomhet, eller

b. for salg til storhusholdning gjennom en part som også leverer dagligvarer til utsalgssteder som nevnt i bokstav a.

Loven gjelder ikke salg til forbrukere. Loven gjelder heller ikke forhandlinger og avtaler mellom primærprodusenter og industriaktører.

Loven gjelder for forhandlinger og avtaler som foretas, har virkning eller er egnet til å ha virkning her i riket."

- Gjelder omsetning av dagligvarer mellom næringsdrivende som er ment for detaljistsalg
 - Omfatter ikke salg til forbruker
 - Omfatter ikke salg av råvarer for bearbeiding
- Gjelder uavhengig av omsetningskanal – ikke begrenset til dagligvarekjedene
 - KBS
 - Dagligvaregrossistenes videresalg til storkjøkkenaktører
- Produkter som omfattes: Dagligvarer
 - Også non-food-kategorier som normalt selges gjennom dagligvareforretninger som rengjøringsmidler, toalettartikler mv
- Omfatter ikke:
 - Bøker, klær, elektriske artikler mv. – produkter i randsonen av dagligvarekjedenes varetilbud
 - Innkjøp av støttetjenester og innsatsfaktorer som frakt, inventar mv

§ 1 Formål

"Loven skal bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser og ivareta forbrukernes interesser ved å fremme redelighet, forutberegnelighet og lojalitet i kontraktsforhold mellom næringsdrivende i dagligvarebransjen."

- Lovens formål er å bidra til mer effektive kontrakter – vil bidra til å maksimere verdiskapning mellom kjeder og leverandører – og indirekte gi fordeler for forbruker
- Forbrukerhensyn vil være et tolkningsmoment for øvrige bestemmelser og i håndhevingen
- Ingen definisjon av forbrukerhensyn – må tolkes dynamisk og beror på en konkret vurdering i hver situasjon
- Formålet omfatter ikke mattrygghet, etisk handel o.l.

Agenda

1. Overordnet

- Bakgrunn
- Virkeområde
- Formål

2. Lovens materielle bestemmelser

- Generalklausulen
- De spesifikke bestemmelsene

3. Forholdet til annet regelverk

- Del av overlappende regelverk
- Avtaleloven
- Markedsføringsloven
- Varemerkeloven og annen immaterialrettslig lovgivning
- Konkurranseloven
- Pristiltaksloven

4 Håndheving og sanksjoner

- Dagligvaretilsynet
- Håndheving

5 Noen refleksjoner

- Kan utviklingen i UK gi signaler om hva vi kan forvente?
- Hva kan vi forvente?

§ 3 God handelsskikk

"I forretningsforhold mellom næringsdrivende i dagligvarebransjen skal det ikke foretas handlinger som strider mot god handelsskikk. God handelsskikk skal være basert på redelighet, forutberegnelighet og lojalitet."

- Generalklausul – skal ikke foretas handlinger i strid med god handelsskikk
 - Tolkes i lys av formålsbestemmelsen og særbestemmelsene
- God handelsskikk – en standard – skal baseres på prinsippene redelighet, forutberegnelighet og lojalitet
 - Redelighet – dvs. ærlig og sannferdig
 - Forutberegnelighet – skal gi visshet om at forpliktelser vil etterleves
 - Lojalitet – krav til aktsom og lojal opptrede
- Lovens særbestemmelser – eksemplifisering på god handelsskikk
- Kan påberopes som selvstendig grunnlag – særlig aktuelt for atferd som ikke omfattes av særbestemmelsene

§ 4 Krav på opplysninger

"Ved forhandlinger og gjennomføring av avtaler om leveranser av dagligvarer skal hver av partene legge frem opplysninger som de kjenner til, og som de har grunn til å tro er av betydning for den annen part. Dette gjelder ikke informasjon som partene har berettiget grunn til å holde hemmelig."

- Skal motvirke informasjonsasymmetri mellom partene – der leverandør og kjede har ulik informasjon
- Innebærer plikt til å informere om forhold som må antas å være av betydning for den andre parten
- Oppstår forut for kontraktsinngåelse – gjelder også reforhandlinger og løpende under kontraktsforholdet
- Eksempler på informasjon som kan omfattes
 - Grunnlaget for beregning av rabatter
 - Forhold av betydning for risikoforholdet mellom partene
- Avgrensning: Informasjon som har berettiget grunn til at holdes hemmelig
- Skal ramme illojal tilbakeholdelse av informasjon: Vil kunne reise håndhevingsutfordringer?

§ 5 Beskyttelse av partenes investeringer

"Dersom den ene parten i god tro har foretatt investeringer eller andre tiltak i forståelse med den andre parten, må sistnevnte ikke opptre på en måte som er i strid med de berettigede forventningene som har oppstått."

- Adresserer identifisert problem; en part foretar relasjonsspesifikke investeringer i den tro at det blir inngått avtale
- Supplerer og presiserer prinsippet om lojalitet i kontraktsforhold og prekontraktuelt ansvar
- Gjelder forut for avtaleinngåelse og under reforhandlinger
- Gjelder relasjonsspesifikke investeringer/tiltak
 - Dvs. knyttet til den aktuelle parten/kontrakten
 - Vil ikke kunne nyttiggjøres på samme måte om kontrakt ikke inngås
- Verner god tro og berettiget forventning – ikke bevisst risiko
- Private tvister løses etter vanlige tvisteløsningsmekanismer – Dagligvaretilsynet primært overvåke og påpeke systematisk utnyttelse og opportunistisk atferd?
- Disiplinerende effekt?

§ 6 Skriftlighet og klarhet

"Avtaler skal inngås skriftlig og klart beskrive hvilke ytelser partene er forpliktet til å levere. En part kan ikke ensidig endre avtalen."

- Adresserer identifisert utfordring rundt uklare kontrakter og ensidige endringer
- Kun formkrav, stiller ikke krav til innhold
- Innebærer at alle vesentlige elementer i en avtale må være skriftlig og klart beskrevet: ytelse mot ytelse
- Eksempler på forhold som må reguleres skriftlig: Bestillings- og leveringsforpliktelser, markedsføringstjenester (hva er betaling for tjenester og hva er rabatter), prosedyrer for prisendring mv.
- Forbud mot ensidige endringer: Disiplinerende effekt – utslag av generelt prinsipp om at avtaler skal holdes
- Praktiske konsekvens: Uklarhet vil i mindre grad kunne utnyttes til egen fordel

§ 7 Ansvar for svinn og kundereklamasjoner

"Avtalen skal regulere ansvar for svinn og kundereklamasjoner."

- Medfører et krav om at ansvar for svinn og kundereklamasjoner reguleres i avtalen
 - Reduserer uforutsigbarhet i avtalene
 - Krav om regulering kan bidra til å minimere svinn
- Regulerer ikke *innholdet* i slike klausuler og ansvars-plassering
 - Ligger innenfor partenes avtalefrihet
 - Skranke: deklatoriske regler i kjøpsloven
- Suppleres av § 6 skriftlighet og § 4 om å gi relevant informasjon til motparten

§ 8 Delisting og oppsigelse

"Avtalen skal inneholde frister for varsling av delisting av produkter og for oppsigelse av avtaleforholdet. Delisting skal varsles selv om avtalen ellers fastsetter tidsrom for når delisting kan finne sted. Delisting krever saklig grunn. Delisting skal begrunnes skriftlig når en avtalepart krever det."

- Delisting i seg selv ikke et problem – markedets seleksjon
- Kan være en nødvendig konkurransemekanisme
- Men uheldig hvis delisting skjer uventet, som en represalie eller sjikane
- Delisting og oppsigelse kan foretas av både dagligvarekjedene og leverandørene
- Loven oppstiller formkrav
 - Krav om frister for varsling – og om konkret varsling
 - Krav om saklig grunn
 - Kan kreve en begrunnelse fra motparten

§ 9 Vern mot etterligninger

"Næringsdrivende i dagligvarebransjen må ikke anvende etterlignende kjennetegn, produkter, kataloger, reklamemidler eller andre frambringelser på slik måte og under slike omstendigheter at det må anses som en urimelig utnyttelse av en annens innsats eller resultater og fører med seg fare for forveksling."

- Adresserer problematikken rundt EMV – men omfatter ikke bare EMV
 - En utfordring at EMV legges tett på merkevareleverandørens produkt
 - Utfordringer ved kopiering også påpekt under lovarbeidet
- Forbud mot etterligninger. Må foreligge en etterligning
 - Urimelig utnyttelse av annens innsats eller resultat
 - Fare for forveksling
- Samme vilkår som etter markedsføringsloven § 30 (etterligning av annens produkt) – skal tolkes på samme måte
- Suppleres også av generalklausulen i § 3, immaterialrettslovgivningen, markedsføringsloven, ny lov om vern av forretningshemmeligheter og prinsipper om lojalitet i kontraktsforhold
- Praktisk konsekvens: Dagligvaretilsynets håndheving blir et alternativ til privat håndheving

§ 10 Trusler

"Næringsdrivende i dagligvarebransjen må ikke benytte ord og handlinger som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, for eksempel trusler om utilbørlige represalier eller spredning av usann informasjon."

- Inntatt for å adressere anførsler om fryktkultur
- Forarbeidene: *"Bestemmelsen skal hindre forretningsmetoder som skaper frykt for økonomiske represalier mot egen arbeidsgiver eller andre, eventuelt frykt for fysiske overgrep eller spredning av usann informasjon om enkeltpersoner."*
- Ordlyd lagt tett opp til straffelovens bestemmelser om trusler – og bestemmelsene skal tolkes likt
- Suppleres også av avtalelovens regler og prinsippet om lojalitet i kontraktsforhold – tvister mellom partene løses etter disse reglene
- Der Dagligvaretilsynet får mistanke om denne typen forhold; naturlig å vurdere politianmeldelse

Agenda

1. Overordnet

- Bakgrunn
- Virkeområde
- Formål

2. Lovens materielle bestemmelser

- Generalklausulen
- De spesifikke bestemmelsene

3. Forholdet til annet regelverk

- Del av overlappende regelverk
- Avtaleloven
- Markedsføringsloven
- Varemerkeloven og annen immaterialrettslig lovgivning
- Konkurranseloven
- Pristiltaksloven

4 Håndheving og sanksjoner

- Dagligvaretilsynet
- Håndheving

5 Noen refleksjoner

- Kan utviklingen i UK gi signaler om hva vi kan forvente?
- Hva kan vi forvente?

Overlappende regelverk

- Lov om god handelsskikk representerer en ny og sektorspesifikk regulering
- En del av et fragmentert regelverk – andre regler kan påvirke tolkningen av lovens bestemmelser og flere bestemmelser suppleres av annet regelverk
- Gir et supplement og alternativ til privatrettslig håndheving – kan være høy terskel for å gå til søksmål mot kunde/leverandør

Forholdet til avtaleloven/avtalerettslige prinsipper

- Avtaleloven regulerer fullmakt, ugyldig og avslutning av avtaler – men disse har til dels snever eller høy terskel for anvendelse
 - Avtaleloven § 33: Strid mot redelighet eller god tro å gjøre avtalen gjeldende
 - Avtaleloven § 36: Sensur av urimelige avtaler/avtaler i strid med god forretningsskikk
 - Lojalitet i kontraktsforhold
- Ingen normering av dårlig forretningsskikk, kun sensur av avtaler i ytterste konsekvens – må håndheves gjennom sivil søksmål til domstolene
- Dagligvaretilsynet et rimeligere og mindre konfliktfylt alternativ til privatrettslige søksmål
- En rekke av bestemmelsene i lov om god handelsskikk supplerer avtalerettslige prinsipper/lovgivning, herunder:
 - § 4: Plikt til å informere om relevante forhold
 - § 5: Beskyttelse av investeringer
 - § 6: Ikke endre avtaler ensidig
 - § 9: Vern mot etterligninger
 - § 10: Trusler

Forholdet til markedsføringsloven/ ny lov om forretningshemmeligheter

- Markedsføringsloven beskytter forbrukerne – dvs. annet fokus enn lov om god handelsskikk (effektive kontrakter), men oppstiller også regler som beskytter næringsdrivende.
- Om en aktør vil forfølge en krenkelse selv:
 - Privat håndheving for domstolene (påbud/forbud, erstatning mv.)
 - Næringslivets konkurranseutvalg (ikke bindende uttalelse)
- Dagligvaretilsynet blir et supplement og håndhevingsmulighet:
 - Samme materielle bestemmelser som i markedsføringsloven
 - Dagligvaretilsynet kan gripe inn etter eget initiativ eller anmodning fra den som utsettes for en kopi eller tredjepart
- Reglene supplerer og overlapper hverandre:
 - § 3 (god handelsskikk) supplerer markedsføringsloven § 25 (god forretningsskikk mellom næringsdrivende) og praksis etter markedsføringsloven § 25 vil være relevant
 - § 9 (vern mot etterligninger) supplerer markedsføringslov § 30 (forbud mot etterligninger som skaper forvekslingsfare) – samme vilkår og skal tolkes i samsvar med markedsføringsloven § 30
 - § 3 (god handelsskikk), § 9 (vern mot etterligninger) og § 4 (plikten til å gi opplysninger) suppleres av lov om vern av forretningshemmeligheter (tidl. markedsføringsloven §§ 28 og 29)

Forholdet til immaterialrettslovgivningen

- Immaterialrettslovgivningen beskytter varemerker, design og oppfinnelser
- Immaterialrettslovgivningen har ikke som formål å verne om forbrukerne eller skape god handelsskikk – lovene etablerer enerettigheter som kan håndheves av den som er innehaver av rettigheten
- Det kan være kommersielt krevende å saksøke en kunde, og bestemmelsene i lov om god handelsskikk gir mulighet for en *alternativ og supplerende* håndheving.

Kartlegging av innkjøpsbetingelser i norsk dagligvaresektor

Forholdet til konkurransereglene

- Liten grad av direkte overlapp, men atferd i strid med konkurransereglene kan også rammes av lov om god handelsskikk
 - Generalklausulen (§ 3)
 - Delisting (§ 8)
- Krav om skriftlighet og klarhet (§ 6) om ytelser og motytelser kan ha disiplinerende effekt for å motvirke ulovlige rabatter (konkurranseloven § 11)
- Konkurransereglene setter skranke for hvilken informasjon som lovlig kan deles/kreves etter § 4 (krav på opplysninger)

Forholdet til pristiltaksloven

- Pristiltakslov: Forbud mot urimelige priser/forretningsvilkår og grunnlag for å regulere priser
- Tilsynelatende egnet til å adressere noen av problemene som ble avdekket av matkjedeutvalget
- Men pristiltaksloven hovedsakelig for å verne forbrukere – ingen redelighetsstandard mellom næringsdrivende.
- Håndheves av Konkurransetilsynet – men lite anvendt i praksis

Agenda

1. Overordnet

- Bakgrunn
- Virkeområde
- Formål

2. Lovens materielle bestemmelser

- Generalklausulen
- De spesifikke bestemmelsene

3. Forholdet til annet regelverk

- Del av overlappende regelverk
- Avtaleloven
- Markedsføringsloven
- Varemerkeloven og annen immaterialrettslig lovgivning
- Konkurranseloven
- Pristiltaksloven

4 Håndheving og sanksjoner

- Dagligvaretilsynet
- Håndheving

5 Noen refleksjoner

- Kan utviklingen i UK gi signaler om hva vi kan forvente?
- Hva kan vi forvente?

Dagligvaretilsynet

- Skal håndheve lov om god handelsskikk
- Uavhengig forvaltningsorgan, administrativt underlagt departementet (kan ikke instrueres i saker)
- Skal ledes av direktør utnevnt av regjeringen
- Foreslått samlokalisert med Forbruker-tilsynet i Grenlandsområdet
- Skal etter planen være på plass 1. januar 2021
- Inspirert av det britiske "dagligvaretilsynet" som har hatt stor suksess med å håndheve Groceries Supply Code of Practice

Dagligvaretilsynets kompetanse

- Dagligvaretilsynets oppgaver (§ 11): Skal føre tilsyn med at lovens bestemmelser overholdes
 - Gi veiledning og informasjon om loven (utdypes i § 14)
 - Kontrollere at påbud og forbud overholdes
- Dagligvaretilsynets primære virkemidler: Veiledning, meklings og informasjonsarbeid – etter inspirasjon av engelsk løsning
- Dersom primære virkemidler ikke er hensiktsmessige eller tilstrekkelige:
 - Vedtak om påbud eller forbud (§ 15)
 - Tvangsmulkt (§ 16)
 - Overtredelsesgebyr (§ 17)

Innhenting av opplysninger (§ 12)

- Enhver plikter å gi relevante opplysninger til Dagligvaretilsynet / Markedsrådet
 - Leverandører, kjeder, butikker, konkurrenter og andre
- Vid hjemmel
 - Kan kreve all type informasjon og bærere av slik informasjon for gransking
 - Saklig begrensing: Kun informasjon som er nødvendig for å utføre sine gjøremål etter loven – begrenset betydning?
 - Forvaltningsrettslig krav om forholdsmessighet – vanskelig å nå frem med?
 - Kan ta lydbåndopptak ved muntlige forklaringer
- Unntak: Kan ikke kreve utlevert advokatkorrespondanse
- Har taushetsplikt og skal beskytte kilder (§ 13)
- Tilsvarende liknende bestemmelser i konkurranseloven og markedsføringsloven – praksis etter disse vil gi veiledning

Klage og overprøving

- Klage over vedtak (§ 18)
 - Markedsrådet er klageorgan
 - Kan behandle klager over vedtak etter § 15 (vedtak om overtredelse), § 16 (tvangsmulkt) og § 17 (vedtak om overtredelsesgebyr) og avgjørelser som kan påklages etter forvaltningsloven /offentleglova (opplysningsplikt og innsynssaker)
- Domstolsprøving (§ 19)
 - Dagligvaretilsynets / Markedsrådets vedtak
 - Frist: Innen 3 måneder etter mottatt underretning om vedtak
 - Retten kan prøve alle sider av saken, herunder skjønnsmessige vurderinger (forvaltningsloven § 50)
- Ingen politisk overprøving (§ 11 sjette ledd): Kongen eller departement kan ikke omgjøre Dagligvaretilsynets vedtak

Agenda

1. Overordnet

- Bakgrunn
- Virkeområde
- Formål

2. Lovens materielle bestemmelser

- Generalklausulen
- De spesifikke bestemmelsene

3. Forholdet til annet regelverk

- Del av overlappende regelverk
- Avtaleloven
- Markedsføringsloven
- Varemerkeloven og annen immaterialrettslig lovgivning
- Konkurranseloven
- Pristiltaksloven

4 Håndheving og sanksjoner

- Dagligvaretilsynet
- Håndheving

5 Noen refleksjoner

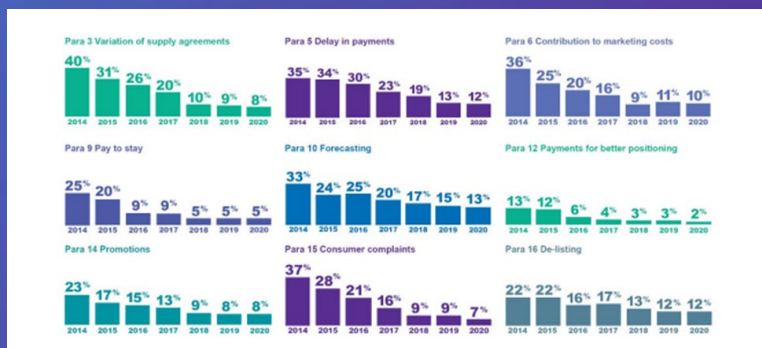
- Kan utviklingen i UK gi signaler om hva vi kan forvente?
- Hva kan vi forvente?

Groceries Code Adjudicator

Groceries Code Adjudicator Annual Report and Accounts

1 April 2019 – 31 March 2020

fra Annual report 2019 – 2020

HC 349

Kan utviklingen i UK gi indikasjoner på hva vi forvente?

"Groceries sector more competitive after seven years of GCA"

- We have seen an increase, not a decrease, in competition in the sector
- Fresh produce suppliers have been growing in size and are confident under the protection of the Code
- There is stronger and more effective communication between retailers and suppliers; this is a significant change
- Suppliers feel more able to challenge the retailers to get the best joint solutions

Hva kan vi forvente?

- Økt effektivitet som kommer forbrukeren til gode?
- Bedre balansering av styrkeforhold?
- Bedre forutberegnelighet?
- Utilsiktede effekter?
- Etterlevelseskostnader?

Vedlegg: oversikt / lenker til forarbeider og andre rapporter

- Prop. 33L (2019-2020): Lov om god handelsskikk:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/9cb0994e57de43ba8ac10e399889184d/no/pdfs/prp201920200033000dddpdfs.pdf>
- NOU 2013:6: God handelsskikk i dagligvarebransjen
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b1b101a2ecfc4d889894f29653097b09/no/pdfs/nou201320130006000dddpdfs.pdf>
- NOU 2011:4: Mat, makt og avmakt
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a46b6fc6d9e44882a47be0621ed899a4/no/pdfs/nou201120110004000dddpdfs.pdf>
- Veiledning til tilsvarende lov om god handelsskikk og det britiske dagligvaretilsynets håndheving:
<https://www.gov.uk/government/publications/code-provisions-and-related-gca-action/code-provisions-and-related-gca-action>

Kristin Hjelmaas Valla

Partner

kvh@kvale.no

Trygve Norum

Partner

tno@kvale.no

Marie Vaale-Hallberg

Partner

mvh@kvale.no

Fredrik Bergsjø

Advokatfullmektig

fbe@kvale.no